

Högehall

Källa: Högehall – Ett bortglömt fornminne med asronomiska funktioner? Av Göran Englund

800 m sydost om Västerplana kyrka på Kinnekulle står Högehall. Stenen är från forntiden och står på ett stenröse med utsikt mot Kinnevik. Högehalls datering är oviss.

Stenen är belägen 140 m över havet. Kalkstenhällen är drygt två meter hög och ungefär lika bred, tjockleken drygt två decimeter. Enligt tidigare brukare av Per Törnesgården i Västerplana, August Andersson, har han hört att röset tidigare hade tre hållar och de två var något mindre än den nu kvarvarande. Troligtvis försvann dessa i början av 1800-talet.

Vanligtvis brukar de flesta resta stenar vara från järnåldern, men bruket att resa stenar är urgammalt och förekom under hela forntiden. Sten ligger på en åker och förhindrar besök vissa tider på året. Stenen är märkligt okänd och det finns inga sägner eller berättelser dokumenterade om den.

Mitt i och rakt genom stenen går ett hål, knappt knytnävsstort, svagt ovalt till formad med nötta och slipade kanter (ca 11 cm lång och ca 7 cm hög) Troligtvis är hålet från den tid då stenen restes.

Vissa fornlämningar är astronomiskt orienterade –kanske även Högehall, vem vet? På forntiden restes stenar s.k megalitmonument som inriktades mot solens upp- och nedgång, vid sommar- och vintersolstånd, vår- och höstdagjämning. Kanske är

stenen en kalender som baseras på solnedgången under hela sommarhalvåret. Om det kan bevisas att solobservationer har utförts å detta sätt måste Högehall betecknas som en genial kalenderkonstruktion som överträffar berömda Stonehenge i södra England.

Från en viss plats kan man vid vissa tidpunkter se solens sista strålar genom hålet i stenen. Vid två tillfällen den 29 april och den 13 augusti kan man se solen gå ned vinkelrätt mot stenens yta och se solen genom hålet. Dessa datum överensstämmer med tidpunkterna halvvägs mellan vårdagjämning och sommarsolstånd och halvvägs mellan sommarsolstånd och höstdagsjämning och var säkert mycket viktiga datum för dem som en gång reste stenen. Datumen den 29 april och 13 augusti är samma datum som solen går upp längs Uppsala högar som är från 500 e Kr.

Solstrålarna genom hålet kan observeras även andra datum men då från annan vinkel mer till höger eller vänster.

Trots att Kinnekulle är en av Sveriges mest omskrivna platser och dess fornlämningar i bygden avbildades redan på 1500-talet omnämns ingen Högehall. Det enda som finns är i Rannsakingar efter Antiquiteter 1667-1684, där Martinus Zahariea (kyrkoherde i Medelplana 1629-1668) skriver

”Ett Stort Steenröör emellan Wäster- och Medel-planda som kallass vhröör, aff hvilket Eldh plågar lysa, hvar aff, Tvifvelss vthan, dett sitt namn hafver bekommit.”

Möjligheten finns att hålet inte har astronomisk betydelse, stenar med hål finns på fler håll i Europa. Den till form och storlek mest liknar Högehall fanns i Stennes på Orkneyöarna. Stenen kallades ”the Odin Stone”. Åtskilliga gamla sedvänjor var knutna till denna sten. Ett handslag genom hålet i stenen beseglade ett ingånget avtal, och unga par lovade varandra trohet på samma sätt. Besök på platsen gav lycka och stenen ansågs även befrämja fruktsamhet. Möjligen kan Högehall ha haft liknande bruk knutna till sig

Om det går att datera Högehall och om det går att bevisa att man använt Högehall som en observationsplats torde Högehall väl kunna jämföras med liknande anläggningar på andra håll i Europa.